

Радио—массаларның коммунистиг кижизидилгезиниң күштүг чепсээ

1895 чылдың майның чеди — Ада-чурттуг болган бүгү делегейниң эртеминиң база техникаының төөгүзүде тураскаалдыг хүн. Бо хүнде генаалдыг орус эртемени Александр Степанович Попов бистин уевиствин эң шыгараңгай ажыдымшыкынарын бэрээң—радиону кижизидергеге берек кылдыр берген. Попов ол хүн орустун физика-химияниң иштетилгенин хураалына электроманиттиг чалгыларны дамчыттыр ырак черге сигнал дамчыды болур аргаларын бодунуң тып алганын дугайыч медеткен, делегейге бодунуң бир дугаар-ла тургускаан амыг радиоприемниктериниң үлгери — радио хереселди ажылдадып көргөскөн. Радиону ажытканы эртеминиң болган техниканың төөгүзүзүниң төөгүзүдөгү чаа үеи ажыткан.

Александр Степанович Поповтуң радио чогааткан хүнүнден бээр 50 чыл болганына таварыштыр 1945 чылдың майда Совет чазактың доктаатканы бола:

«Радионуң чоңуң культураууг база политика амыдыралына болган чурттуң камгалагына эң чулуу рольдуун барымдалаш, база радио талазы-биле ада-чурт эртеминиң болган техниканың чедишкенин негиздеди болган радиого инак чоругу чоңуң ортузунга хөгжүдүр соңура-биле майның 7-чи чыл-бүгүдө «Радио хүнү» деп доктадыр».

Оон бээр майның 7-ни бисте совет эртеминиң болган культураның байырамы кылдыр демделеп турар.

Совет кижилер бистин чуртувус радиону чурту болурунга, ады кижизидергеге төөгүзүне кирген негизалдыг эртемениң болган чогаалдыкны делегейге орус улус бергенине дүрүм өзүгээр чоргаарыны турарлар.

А. С. Попов патриотчу эртемен чораян, Ада-чурттуң эртеминиң эрге-ажыктарыны кызымса камгалап, бодунуң бүгү күштерин Төрөөн чуртувунга чаагай чорунга берип чораян.

Казаң даштыкы кижилер эртемениң чогаалдыкны сактап алыр деп орадажып, оң даштыкы чуртче үнүп чор деп анаа санап үндүргөгө ол мында деп чоргаар чугалдаан:

«Мен орус кижиз мен, бодунуң бүгү билдирим, бодунуң бүгү күш-ажыктым, бодунуң бүгү чедишкенин арга бодунуң Төрөөн чуртумга бээр эргиди мен... Орус кижиз бодунуң төртүнгөйгө чоргаарлап мен. Мындарга бир өвөс мөөн кады чуртпап чорурларын бистин Төрөөн чуртувуска мөөн бердиргенниң кайы кире үлүүн база харылааның чаа чепсээ даштыкыга өвөс, харын Россияга ажытканыга кайы кире аас-кежикти болганыны бистин салгалчыларымыс билери чаа-ваас боор»—дээ.

Радиону ажыткан хүнден бээр ам 60 чыл болган. Бо эртең үнүң дургузунда радио бистин чуртувустун амыдыралына улам-на калбарган. Эртеминиң, техниканың, улус ажы-агыйының бүгү-ле адырларында ам радиону аны-бүрү эрге-биле хереселди турар. Ам үеде радио бистин чуртувусту эң чаа техниканың кол үндешкенин бэрээң болган харылааның эне-бодууларыңгай болган массалыг чепсээ болуп турар, оң үндешкениң радио дамчыдылганы, телевиденини, радиолокацины, метеорологияга, астрономияга, хи-

мияга, медицинага, геологияга, физикага эне-не чулуу чедишкенин оон дуаалы-биле чедиш ап турар.

Коммунист партияның болган Совет чазактың сактап салымшыкының ачында совет эртемендер А. С. Поповтуң өгөдөл каан херөөн улам-на үргүзүлөдү, радиотехниканы бурунгаар шижечиди, оуу чаа ажыдымшыкынар-биле байыны турарлар.

Коммунист партияның үндешкенин, делегейге бирги совет күрүениң тургузуучу В. И. Ленин бистин чуртувуска радиотехниканы болган радио дамчыдылганың төөгүзүзүниң дугайында канчаар-да аажок улус сактап салымшыкыны Октябрьниң социалистг Улус революцияның баштайгы хүнеринден өгөдөл салып өгөдөн.

Ажыгыч чоңарын политикаг кижизидилгезинге радионуң улус улам-дуураан барымдалаш, В. И. Ленинниң 1922 чылдың майда Н. В. Сталинга чагазынга билжээн бола: «Кандыг-даа ырак чер аразына шугум чок радио харылааның дамчыттыр дириг кижизин чулазын дамчыды болуру бистин техниканыска бүрүн ботташты болур-дур; Москвадан, республиканы Москвадан чүс-чүс, харын чамдык таварыгаларга муң-муң-даа верет ырак черлерде турар хей чүс-чүс черлерине кылган чулаалары, иштеткелдерин болган лекцияларын дамчыдып шылар чүс-чүс приемниктери ажылдап кыриери база-ла бүрүн ботташты болур»—дээ.

Радио дугайында ленинчи айтышкыны Комунистг партия, Совет чазак СССР-ниң улус ажы-агыйың хөгжүдериң беш чыл планныңың чыдарының тургузуда керек кырында боттадырган. Ам бистин чуртувуста бирги чериниң радио үлетүүн тургускаан, бистин радио дамчыдылгаларымыс дымчаларың СССР-ниң девисээринге-даа, даштыкы чуртарга дыка элжиктен күштүг радиостандияларын база тургусулаан.

Радио дамчыдылганың дээди чаалы бола, А. С. Поповтуң практикага бир дугаарында ажылааны совет телевидени болур. Совет телевидени бодунуң деришкени болган чуртуг көргүдериңиң талазы-биле делегейге эне-не келүп турар. Совет Эвилелениң телевидениң передатчиктер ажылдап турар областтарында чурттап турар ажыгыч чоңар муң-муң телевизор-аппараттарын саткылаан алган, чаа-чаа киноларын, чурттуң эң дээр театраларының концерт, оюн-шпириин, найысалаалың стадионларында болуп турар спорт мардымдаларын көрүп ап турарлар.

Совет улус чуртуг радификастарың Комунистг партияның удурулазы-биле амыдырал кырынга чедишкенин боттадырып турар. Бистин чуртувусту радификастаар керекте чедишкенин радио дымчаларының санын улам-на калбартын турар. Бистин чуртувустуң найысалаан — Москвадан радио дамчыдылгаларын чыл бүгүдө улам-на хей миллион совет кижилер дымчап турар.

Радио бисте миллион-миллион кижилерниң өйдөлөп аларган, бистин Төрөөн чуртувусту эң-не ырак кылдыг-кымыгарларымыс ханылап кирген, совет кижилерини амыдыралына радио быжын-биле кирген. «Москвага номчан солунуң бүгү Россия дымчаар алаар хүн чедиш көөр» деп улус

Ленинниң өртүр билди чулаалаш өвөс бисте керек кырында боттаган.

Совет радио дамчыдылганы—массаларның коммунистг кижизидилгезиниң күштүг чепсээ. Ол политикаг болган эртемениң билгелерин негиздедирине, үлетүүнү болган кезде ажы-агыйың муракчы дуржулгаларын пропагандаларына дулаап турар. Бистин радиовус хоорайның болган кезиниң миллион-миллион ажыгыч чоңарына улус орус улустун, Совет Эвилелениң акы-дуңмалыкы улустарының, улус демократизмниң чурттарының улустарының литературасының болган уран-чуулуң үргүлү таяныштарың турар.

Бистин чуртувустун амыдыралында болган улустар аразының байдалында кандыг-кандыг чулуу болушкунар болуп турарын ажыгыч чоңар радио дамчыттыр ол-ла хүнүдө Москвадан дымчап ап турарлар. Марксизм-ленинниң теорияның дугайында чүдөлери, лекция, беседалары радио дамчыттыр үргүлү дымчап турар. Үлетүүнү, кезде ажы-агыйың, транспорттуң ажыдыкчыларыңа, аныктарга, бичин урууларга, ады-лерге болган улус ажы-агыйың оон-да өкө яны-бүрү адырларыңың ажыдыкчыларыңа таарыштыр радио дамчыдылгаларын Совет Эвилелениң хей национал улустарының боттарының дымчыны кырынга организастан дамчыдып берип турар. Күрүениң, хей-ниитиниң ажыдыкчылары, эртемендер, чогаалчылар, бүдүрүлгенин чаарткычылар, кезде ажы-агыйың муракчыларыңа радиога үргүлү чүс чулаалып турарлар.

Хоорайларын радификастаары бистин чуртувуста колдууна доошуган. Ам чоокчу чылдарда оорулга бола, кезеңин бүрүн радификастарың доозары болуп турар. Кезде черлерин радификастарың экижандар болган колхозтары, машина-трактор станциялары, совхозтары болган СССР-ниң чурттагычың өскө-даа черлерин радификастарың чоокчу беш—алды чылдарда доозар дугайында тускай доктаалың СССР-ниң Министрлер Чөвүлөи болган СЭП ТК эңир чыгып хулап алган. Бо доктаалы амыдыралга боттадырар талазы-биле улус чедишкенин чедиш алдыган.

Оон тодаргай чижөөн бистин областың байдалыңдан көрүп турар. Дүн чаа-ла кезүк чораян быдырай ажы-агыйың араатар коллективтиг ажы-агыйың ачымында ам колхозтар суурларында чурттап, Москвадан, областың төвүндө болган Совет Эвилелениң өскө-даа хоорайларыңдан дамчыдып радио радио дамчыдылгаларын хүн-бүрү дымчап турарлар. Бо үеде бистин областың районнар төптери, МТС-тери, совхозтар бүрүн радификастынган. Колхозтарың 60 ажыг хузуу аны-бүрү хей-биле радиого болган. Областа ниитиз-биле 8000 ажыг радио точкалары ажылдап турар.

Совет радио ажыдыкчыларының хүлээлгези бола, боттарының ажылының денелди совет улустун өзүп турар культурут негиздедирин бүрүнү-биле хандырар кылдыр бейлиш, партияның болган чазактыга олара дааскан сорулгаларын күсседери болур.

О. ШИРАП,

Культура өргөлдөүниң радиопроформаг кидизиниң начальниги.

Колхозта радио

Каа-Хем районда Хрущев аттыг кезде ажыл-агый артелиниң төвү Бунгуртуг куруштуг чараш суур кылдыр улам-на калбарын турар. Бо чылын ол суура радио бейдери база тургустунган. Колхозчулар-ның чагыны өзүгээр 39 бажынарда радио киритинген, чоокчу хүнерде 70 хире бажынарда радио точкалары кшпер.

Я. ДОРЖУ.

Совет ажылдакчыларның семинары

Чоокта чаа ажыгыч чоңар депутаттарың Тожу район Советиниң күтүскени комитеди кезде Советтер даргаларың болган секретарларының ийи хонугтуг семинарын эрттирген.

Семинарын киржикчилери бүгү делегей байдалың дугайында, СЭП ТК-ның январь Пленумунуң шийитирлеринге хол-баштырган темаларга, кезде Советтерини организа-массалыг ажыдыкчыларың айтырыларында лекциялар көктугаларын дымчап эрткенер.

Советтер ажылдакчылары ол семинарга боттарының ажылының дуржулазын солушканар.

Семинарга лекцияларын райүекомуну болган партия райкомунуң харымсагалың ажыдыкчылары номчанаар.

В. ДАМДЫН.

Профэвилелениң чаа райкому

ТУРАН. (Телефон-биле). Чоокта чаа Бин-Хем районунуң өге болган ортумак школарының профэвилел организа-массалыг конференцияны болган. Анаа СЭП райкомунуң секретары эш Данилов длетек кылган.

Конференциядан районунуң өге болган ортумак школарында профэвилел организа-массалыг райкомун 7 кижиз составтып кылдыр (даргалары эш Мучаевти, секретарына эш Матюшкинаны) сонгаан.

Чер болгандан

Чаа-Хөлдүн машина-трактор станцияны эш Дүктүг-оолга удурткан комсомолчу-аныктарың трактор бригадамы эртең чылын социалистг чарышка ВЛКСМ обкомунуң шилчир кымы тутун тилеп алган. Ол бригада бо чылын Молотов аттыг колхозта база багай өвөс ажылдап, баштайгы ийи хүнерде бешти 360 ажыг гектарын тараан.

Бин-Хем районда «Гиндлеге» колхозтуң Бегерде бригадамы бо чылын 250 дөрбөчү метрге өгөрдү оуруткан. — оон үнүжү дыка эки.

Бай-Тайганың машина-трактор станцияны септелге мастерсаламы чыскы Ову ажылында бетлектеги чогур өйдүе доозкан доорак, дүжүт ажаан алымыкыңа бетлектеге кирген. Сөөлү каш хүнерини иштине «С-4» маркалыг 2 комбайнларын бүрүн бетлекешкан, 6 комбайн жоторарын септөөн.

Тарагада Ленин аттыг колхозтуң малчыны чаш малды бүрүн дорутуруп ап турар. Ефим Базаң 280 коюндан 295 хураганарын мөңдө алган, кылдыг малчыны-нарың ол колхозтан хейлү демделеп болур.

1954 чылдың декабрь 2-деги Москва декларациязының киржикчилери күрүнелериниң чөвүлөл хуралын Варшавага чылдырар дугайында

Европага тыйыны болган айымы чок чорутку хандырар талазы-биле Европа шийитириң Москва чөвүлөл хуралының шийитириңе дүштүр сөөлү үениң дургузунда Совет Эвилелениң, Польша Улус Республиканы, Чехословак Республиканы, Герман Демократтыг Республиканы, Венгр Улус Республиканы, Румын Улус Республиканы, Болгарияның Улус Республиканы болган Албанияның Улус Республиканың чазактарының аразыга чоругу сүмележишкенин чоруткан. Ол сүмележишкенин бэрээң, чөвүлөл хуралды киржикчилери сес күрүнелериниң аразыга найырап, вады ажылдакчы болган бот-боттарында дулаалыч дугайында ай-

тырытта, ийде көрөөн киржикчилери күрүнелериниң каттышкан коммандыламы организастан дугайында айтырыпта таарышкан.

Ажы үеде париж дуржулгаларының баддалгытыңа холбаштыр үстүндө айтырылган күрүлөс Москва чөвүлөл хуралының шийитириңден үнөң айтырыларын чулаалашы-биле ийги чөвүлөл хуралды май 11-де Варшавага чылдырар дугайың дуртушканар. Варшава бозур чөвүлөл хуралче бодунуң айгаарыктың чорудар Кыдат Улус Республиканы чазак ол чөвүлөл хуралга база киржип.

(СЭТА).

ТЕРЕ-ХӨЛДҮН МАЛЧЫННАРЫНДА

«Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдөдүр дугайында» СЭП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалың амыдыралга боттадырар дээш, Каа-Хем районунуң Хрущев аттыг кезде ажыл-агый артелиниң колхозчулары боттарында бейдери хүлээлгелерин ап, оун чедишкениң күсседир турарлар. Бо чылын төрөөн 1170 баш малды чаш төдү менди дорутуп турар.

Колхоз баштаар чери малчынар-биле сүмележип турган, малдын олар, ховаштарың шын планнап тургускааның түнеленде чүсө малды чаш төдү менди камгалатынып турар өвөс, оларның эки шынарың болуру хандыртынып турар. Колхоз эртең ажыг шөр малын колаң кылдыр тууп, чыгыт кажаалар-биле бүрүн хандырған болган малды чаш төдү бир воданга-ла улу-бичениң айы-биле 3 чедир кажааларың, кыштагаларга мал чыар тускай чымчак ногаан ситенип турарын чедиш алган.

Малдын Вава кыштын сөөк үезинде хон Кундуштугунуң Орутууга даг кыштаанга кыштааткан, март айдан эгелеш чаа-анда келген. Ол анаа эңир чыгып-ла 400 баш хой кирер эки шынарың бир кажааны, хураганарың улу-бичениң айы-биле 400 баш хураган кирер 2 кажааны, бир чурттага бажының бодунуң күжү-биле тууду алган.

Бо колхозтуң малчынарына хураганарын кажаа-биле хандырарын мындаар кылган: төртүтүн сөөдүнде 7—8 хонугу-ла чедир бичилерин бир кажаага, 14—15 хонд бергенерин бир кажаага, оон улгаланырны үнүк кажаага турар кылдыр таарыштырганар.

Балкыткының Сарыг-Хамында 320

Мөөн хүлээлгем

Чылгы мал өскө малдарың ылгалдыг дүн, хүн иштине ажаалга, хайгаарал негээр, дүн чорутуң мал. Мынданга, чылгы малдың ажалгазына дүн, хүнүнү күш ажыды негизтиер.

Эртең чылын колхоз баштаар чери мөң колхозтуң чылгычымыга баддалаш, декабрь айда мөңө 315 баш чылгы хүлээлди берген. Кышкы оларын таарыштырар, чылгычың чаа-чаа оларларже «Я-шаанда сайгырың турган, кыштап хур ажырың, чангыс-даа чидирг чок болган мей-Чайын Оо тайгаарыңга чайлагалар мей-

баш хуван хойларың кадарчымы эш Амьртаа олар солушкунуң кылын, ам үнүк көштү чорудуп, чааанда келген болган ийи кыштаан келер кылга бетлеккен, өдөөн хөөрүп, ситен көсөр черин аштан алган. Эш Амьртааның ажалгазында хойлар ортуамтан өрү күштүг кыш ашкан.

Колхозтуң малчынары бо чылын мал турлааларында 19 чурттага бажынарын туудар, оон 4-түн тууду алган болган өселериниң ийи материалдын бетлеккен алганар. Сарыг-Хемге 120 ийек, Сарымына 30 бозаалар, Балкытында 400 хой кирер кажаалар турарында бетлеккен ажыдыры доошуган.

Колхозчу өреге бүрүдү 2—3 чедир чагылгаларың. Политмассалыг, культурамассалыг ажыдырың ийди доктаамал чорудуп турар. Агитаторлар Балган, Чан, Вава олар эки ажылдап турарлар.

Колхозтуң тууду бригадалык бейдери хүлээлгелерин алган. Бригада бо чылын колхоз төвүнде 10 чурттага бажыны, 1 чурнар-бажы, 1 школа, мал эчизиниң бажыны, селенонун бир магалыны, 3 өрөө чурттага бажыны, бир складты туудар. Туудукутур 1035 кубометр тууду, мыкын бетлеккөөм, тууду шалдык сөөртүп чедирген, чамдык өрнү туудуларын Чыргалаанды Кунгуртугже сөөртүп доошкан.

Дуржуламы малчынарың арга-сүмөңи ап турган, серин өбтүтү чайлагалар олар солушкунарын чорудуп, малдың чыгыг септирилгенин чогур негиздегенге чедир болган дүн кыргыдамы айтылган шийиткен ажыг күсседир оорулга-биле ферманың малчынарың чаа-чаа хемчегерин ап турарлар.

Я. ДОРЖУ.

Совет Эвилелениң Комунистг партияның Төп Комитетиниң январь, Пленумунуң төөгүлү доктаалың өрөгөң, коммунист кижиз мен, ол доктаалды амыдыралга боттадырар дээш бейдериңн хүлээлге болган ажылдап турар. Чылгыда бо чылын төдүрү 95 беш бар, оларын 95 кулуунуң менди камгалап алыр деп бот-хүлээлге алган мен.

М. БИРИНЕЙ,

Кымыл районуң «Черби» колхозунуң чылгычымы.

Москва университетиниң 200 чылы

(1755—1955)

Бөгүн Май 7-де Москваың Ленин орденин Михаил Васильевич Ломоносов аттыг күртүе университетиниң, бирги орус университетини, муракчы эртеминиң, культураның эң улус төвүнүң ажытылган хүнүнден бээр ийи чүс чылы болуп турар.

Москва университетиниң үндешкенигени Россияның экономикаг, политикаг болган культуруг хөгжүдүзүниң бүгү оруу-биле бетлеккенген. Чурттуң канчаар-да аажок улус девисээрин болган оң бодус куравырларын шижээдир алыры өгөдөн ол сес чүс чылым орталы үезинде үлетүүнү болган сакдыны өздөдөн хей санын тускай эртемениң, а улустуң национал эрге-ажыктары—культураның болган эртеминиң хөгжүдүзүниң негеп турган. Иңчазакч чурта дээди школагы чок турганы ол амыдыралчы чулуу сорулгаларын шийитирээрини шийткент турган.

Россияга эртемини болган чырымшыкыны негиздеди дээш улус демиселди «ада-чуртка эртемини негиздеди» бодунуң кол хүлээлгези кылдыр санап турган улус орус эртемени, бодакы болган патриот Михаил Васильевич Ломоносов чорудуп турган. Москва университетиниң үндешкенигенин төөгүс М. В. Ломоносовтуң ады-биле чарыбас холбашан. Ол билгелерде улустуң чүтүлүң дөтөөн, университет тургузуларының инициатору чораян болган оон Москвага үндешкени тургузарын чедиш алган.

М. В. Ломоносовтуң ажылдап кылганы университет организаатарының планын материалдык болган демократтыг уланышкының биле өзгөргө болуп турган. Университет оң кафедраларың философия, юридика болган медицина — мындыг үш факультеттер составын ажыттыган.

Делегейниң өскө университеттеринге бодаларга, Москва университетинде шажың-чүдүтө факультеди чок турган, ол чорук эртеминиң хөгжүдүзүниң материалистг

уланышкынынга эң таарыччалыг байдаларын хандырған. Университетте эртемениң башкылашыкы орус дылга өгөдөөн.

Университетте үндүртү төлөкчи шыгууруң төлөөлөкчилери кирер өргөни Ломоносов чедиш алган. Оон чулаалашы бола: «...Университетте хейлү өргөни алыр мындыг студент үнелди, а ол кымын огу болуру хамаан чок».

Ломоносовтуң төлөвөлөкчиинге дүштүр эртең билгелерин негиздеди болган пропагандаларың улус улам-дуурап турган. Ол бодунуң илерөөшканы ажыг лекциялар номчурунундан, эртең талазы-биле маргыдада үзерин чорударыңдан, бүгү күзөө кижилер университеттиң библиотеканың хостуг кыриеринден алган. Ол үеде Москвага чарачангыс депшилген типография болуп университеттиң типографиясы орус болган очудуруган литератураны парлаарын калбартыган.

Университетке ажылдап турган Ломоносовтуң өрөөнчилери болган салгалчылары орус эртең терминологияның ажылдап кылырлары, өөредилге номнарын болган өөредилге пособияларын тургузарына база очудуруганың, эртең-педагогиктиг кадрлар бетлеккөөрине дыка чедишкенин чедиш алган. XVIII чүс чылдың төвүчүдө университеттиң кижизиктеңи дыка хей санын орус профессорлар университетке ажылдап берген.

XVIII вектиң 80 чылдарында, кажан университеттиң типографияның удурулазына оң үениң эң улус эртеминиң орус кылжы, университеттиң кижизиктирчикини Н. И. Новиков киргенде университеттиң эртең ажыг-чорудууганы анаа калбак негиздеди, ол чылдар иштине Н. И. Новиков 700 номнарын үндүргөн, кезде ажы-агый журналы болган төөгү, физика, химия айтырыгының талазы-биле бирги бойду-эртең журналы парлаарың кирген. Ол хире калбак эртең ажыг-чорудууганыңдан

көрүткөн, хааның чазак Новиковтуң ном үндүрер бодуруге черин ууткаан болган оон бодунга өвөс негөөшкени таварыштырган.

Университеттиң муракчы эртемендери эртемини болган практиканың сыйрың харылазынче, боду тускай ажылдарының чачылгында студенттерини кижизиктеринче кезезде чүтүп турган.

Университеттиң эртең болган педагогиктиг ажылы база оон удурутуг ролу чуртка дээди болган ортумак билгини хөгжүдери эки сакдылар көргүтүп турган. Университеттиң эртемендери ортумак школага өөредилге номнарын чогадып, башкыларын муракчы кезөөн каттыштыр турар ниитиледерин эртең болган культура-чырымшыкың ажылын удурутуп турган.

Университет бодунуң бүгү төөгүзүң дургузунда орус эртеминиң хөгжүдүзүне улус сакдыларын бодуруп келген. Анаа чүдөгө орус өвөс, харында делегей эртеминиң көсүк черин ээлеп турган эртең хей чаа-чаа эртең школары болган эртең уланышкыны тургустунган. XIX вектин орта үезинде университетке келдиңде барың Россияга дарвинизмниң пропагандалы болган Б. Ф. Рудык удуруган биолог эволюционистер школагы тургустунган. Дарвинизмниң чогаалчы хөгжүдүзүниң төөгүзүне чайынылчак арыннарын улус эртемен-демократ К. А. Тимирязев кир биржөөн. Материализмниң болган дарвинизмниң тилегези дээш палеонтолог В. О. Ковалевский, ориктолог М. А. Мензбир, тералепт А. А. Остроумов болган өскө-даа хей-хей кижилер база демисежин турган. Эртеминиң хөгжүдүзүне көчүтүп улус сакдыларын улус эртемен-материализм П. М. Сеченовтуң ажылы болдуруган.

Университеттиң геологтары, географтары, бойду-эртемендери улус чедишкенин чедиш алган. Геология талазы-биле

улус теориятиг болган практиктиг ужу-дуурап эртең-шиңчел ажылы А. П. Павловтуң болган В. И. Вернадскийниң удурулазы-биле калбарган. В. И. Вернадский бодунуң ажылары-биле эртемениң геохимия деп чаа адырыга эгени салган. Д. Н. Анучин болган оон өөрөөнчилери географияга элөөн кай чүгула айтырыларын болган уланышкынарын ажылдап кылырын эгелөөн база XX вектин эгезинде Москва университетиниң география эртемини эң чулуу төвү болдуруган. Бойду эртемини

МОСКВАНЫҢ М. В. ЛОМОНОСОВ АТТЫГ КУРУНЕ УНИВЕРСИТЕДИНДЕ

Хоочун орус университет

1955 чылдың май 7—Москва университетинде азыркыга чейин бээр 200 чыл өв. Ол хоочун орус университет 1755 чылда улуг орус эртемден Михаил Васильевич Ломоносовтун эгелекчи чоруун булгаар үндештирген.

Москва университетиде бодуну тургузган баштагы хушунде эгеээн муракчы эртемни болгаш эртем база хей-ниги-политикти билгилерни пропагандалаанын төвү болу берген. Манас бугу эртемни орус дегди башкылары бир дугаар-ла эгелеэн. Декларация күзүн бул дугаар-ла эгелеэн. Декларация күзүн бул дугаар-ла эгелеэн. Декларация күзүн бул дугаар-ла эгелеэн.

Москва университетиде орусстү революстү шимчөөнүн деятельдери — декабристер Каховский, Якушин, Яковлев, Муравьев, Николаев Туренев болгаш өскөдөр-да кижиктиргенер. Мадаа Грибоедов, Лермонтов, Гончаров, Тургенев, Орловский, Чехов, артемденер Ушинский, Пирогов, Боткин, Чебышев болгаш орус эртемни болгаш культураны өскөдөр-да шыгарган ачыдакчылары өрөнгөн-ер, орус болгаш делеги эртемни эң шыгарган артемденери Тимирязев, Семенов, Столетов, Лебедев, Жуковский, Чаплыгин, Салифасовский олар ачыдап турганнар.

Москва университетиде Герцен, Огарев, Белинский олар шыгарган үнгер революстү-демократтыг идеяларын хөгжүткөннөр. Большевик партияны хей-хэй ачыдакчылары агаа өрөнгөн болгаш революстү ачыдып чорууп турганнар.

СЭТА-нын корреспондентинин биле беседанига МКУ-нун ректору академик И. Г. Петровский өбөлгө байырлалыны канчаар эртерин чугаалаан:

Май 7-де дэди өредилге черлерини, эртем албан черлерини болгаш хей-ниги органдарларын төлөөкчилерини кыргакча-биле университетти коллективини байырдыг хурады болур. Ол хун Ленин дагырында чаа бажынарга МКУ-нун төгүзүни таламы-биле делегте, а ол ышкаа чер ажылыны шимчилерини катан тургустунган музей ажиттынар.

Ийн чус чыл өбгө өредилге чери эртем сессияны барааладып турар. Университетти башкылары Москва университетини төгүзүни болгаш тус-тус эртемни хөгжүдүшүн таламы-биле адеткелдерни кылдылар, эртемни сөөгү чедикширерини дугайы чугаалаалар.

Өбөлгөн байырлалыга киржери-биле чурттуң бүгү университеттерини профессорлары болгаш студенттерини, дэди өредилге черлерини болгаш эртем албан черлерини төлөөкчилерини чаап турар. Ол ышкаа улус демократиянын чурттарынын болгаш өскө-да чамдык даштык чурттарынын эртем ачыдакчыларынын болгаш дэди школаларын төлөөкчи база чалган. Москваның эртемни хей-ниги, СССР-ниң Эртемнер академиянын болгаш өвледешкен республикаларын

Эртемнер академияларын төлөөкчилерин байырлапта калба-биле киржирер. Хорекке калар турсаа демеги болгаш өбөлгөн етох кырынга салыр хулер медалы кылып турар. Дездекте болгаш медалы — Москва университетини бажыны болгаш Михаил Васильевич Ломоносовтун скульптор портретини салып көргүсөң.

Өбөлгөге хамаарышкан номнар парлап үндүртүлгө берилген турар. Оларны аразында — академик М. Н. Тихомировтун болгаш доцент Е. Н. Гордеевтини редакторлаан-биле университетти төгүзүни бай каастап кылган или тому, профессор И. С. Галицкийни редакторлаан-биле Москва университетиниң дугайында долчу төгүзүп өчкө, доцент М. Г. Балацкийни «Ломоносов болгаш Москва университетиниң үндештиргени» деп монографияны, совет үеде университеттиң төгүзүндү таламы-биле чыныгы үзүлдөр бар. «Москва университетиниң востани» деп эртем сеткүдүн өбөлгө дугайы база үнер.

МКУ-нун коллективни ам болур байырлапта дыка белетирин турар. Марта-апрельде факультеттерге студенттерини эртем конференцияны чурттан. Өбөлгөн хушунде конференцияны пилит-университетти түнөк хурады болур, агаа эң аяк ачыларын авторлары чүве чугаалаалар. Агаа оларга университетти 200 чыл онга алар болдурган шаңдаларны тышсар.

Университеттиң бот-тымын уруп-чүдү коллективни байырлапта оюн көргүрер. Бүш-культура кижиздигезини болгаш спорт кафедралыны чамыда спорт клубу анырады эгелеэн өбөлгөн спорт хей-хэй маргыдаалары чорудуп турар. Хаак, дакта хаактаарын болгаш конькиге мааннарын маргыдаалары, кышкы турист агитация походлары болган. Апрельде сугга эшпирини, гимназияларын болгаш чык атлеттерини маргыдаалары болган. Бөртүгү түнөк маргыдаа май 15-те студенттерини спорт хурады болур, өн-биле өбөлгөн байырламы доостур.

(СЭТА).

Университетте тыва студентилер

1955 чылдың май 7-де чуртта эң улуг болгаш төгүдөй өредилге чери—Москва университетиниң ажиттыгында бээр 200 чыл өв болуп турар. Москва университетиде аза-чуртту эртемни болгаш культураның хөгжүрүгө канчаар-да аажок улуг рольду ойынар. Университет бодуну тургустунуп келгенинде эгелеш муракчы эртемни төвү болу берген болгаш Россияның улустарының «билгини, культураның үндешкечиси болу» база революстү шимчөөнүн төгүзүни алдарыг армандарга кир бажынген. Москва университетиде — совет улустун чоргаалары.

Университетте тыва хей националдарын болгаш улустарың төлөөкчилерини эртем билгилер-биле чепсеген турар. Ичанаа аям-бүрү хей национал улустарың анык төлөөкчилерини ден эртерге эртем билгилер-биле чепсеген турар ыңдыг дэди өредилге чери делегейде кайда-даа чок. Университетте Совет Эмгектинин 59 национал улустарының аныктыгы болгаш база Кыдат улус Республиканың болгаш улус демократтыг чурттарының аныктары өрөнгөн турарар.

Бо чиктеден бистини чуртувустун бүгү улустарының билгини болгаш культураның кедрүлүшүнүн дугайында Коммунистти партияны болгаш Совет Чамактын канчаар-да аажок улуг салгы салымшыкынын ачымы болур. Москва университетиде бүгү-ле совет республикаларын улустарының анык төлөөкчилерини өрөнгөн турары тодаргай көстүр-лүр.

Моң бөскү чиктеге 1930 чылга чедир-ле бодунуң тускай национал бижик чок чоран болгаш 1944 чылда чаа-ла СССР-ниң аям-бүрү улустарының өг-бүле составына кирген, боттарыны культураны болгаш экономикамыга бедик хөгжүдүни чедип аң турар тыва улустун

Москва университетиде өрөнгөн турар анык төлөөкчилер көрүп болур.

Москва университетиниң аям-бүрү факультеттеринде дүүнү көшүрү артарын оолдар, кыстары өрөнгөн турарлар. Кызылдың № 2 ортумаа школамын өнгөн медалы-биле доокан. Монгуш Доруг-оол (биология факультетиниң 3 курсунда) үргүзүп кончуг эки демежертерин өрөнгөн, немелде степендины аң турар.

Ол ышкаа Монгуш Кожу (төгү факультетиниң 3 курсунда) Шимит Бодун (химия факультетиниң 2 курсунда), Шакаржан Калжак (география факультетиниң 2 курсунда), Бартаң Ойлу (химия факультетиниң 1 курсунда) Владимир Назим-оол (хорун шимчилериниң факультетиниң 1 курсунда), олар билди чедип алырынга шуагуру кызылмай чорун көргүзүп турарлар.

Эң-не онзагай чакен — университетте тыва кыстарың өрөнгөн турары болур. Күмбү Кима болгаш Бекен-Байр Тая олар (эридик факультетиниң 1 курсунда) база Сарагай Серик (химия факультетиниң 1 курсунда). Олар бо кыжын экзаменерни чүдө аң болгаш кончуг эки демежерге дужагандар.

Тыва студентилер Москва университетиниң Ленин даамың чаа бажынында хей национал студентилер-биле кады чалгы өг-бүлени оолдар, кыстары ышкаа чурттан турарлар. Оларын чурттан турар черлеринде магаалы аң таарымчалыг байдады тургускан. Москва университетиниң 200 чыл онга тыва студентилерини баштайгы отряды университетти хей муң студентилер коллективини-биле кады байырлап эртерип турарлар.

Эртем билгини болгаш культураның хөгжүдүшүн дугайында чамак, чамактын улуг салгы салымшыкынын ачымында 1953 чылда Ленин даамың Москва университетиниң чаа бажыныны туудун доокан. Ол база, эртемни канчаар-да аажок улуг ордуну болур. Ийн 168 аудиториялар болгаш 1700 хула өредилге-лабораториялары бар. Чүдө студентилериниң болгаш аспирантыларын чурттар бажыны 6 муң өрөндөргөн. Университет ботаниктин болгаш арылгы садарың шөлү-биле каттай 320 гектар девискоэрлук шөлү ээлеп турар.

Эртемни болгаш культураны хөгжүрүңү хөргөңө база тускай эртемделерни белеткен үндүрерини Москва университетиниң алдарыг шыгарганга чоруун көргөн, оңу 1940 чылда Ленин орденни-биле шаанан болгаш оң баштайгы үндешкеч — М. В. Ломоносовтун аяк-биле алдаржыдып агаан.

Бо алдарыг 200 чыл болгаш өбөлгөн Москва университетиниң бүгү студентилер, аспирантылары, башкылары, докторлары болгаш ачыдакчылары бүтү совет улус-биле кады чаа-ча чедикширерин байырлап эртерип турарлар.

К. ЧАПТЫКОВ,

Москва университетиниң марксизм-ленинизм кафедралың аспиранты.

Колхозчуларның идегелин боттандырар

Бөдө аям-бүрү шимчилериниң бөдөр таламы-биле партияны айткан программан ачыдап чедикширерин боттандырарын эң чугула чүдү болза, бистин колхозтарыны дуржуламы, хыятынган организаторлар-биле улам-на быжылгалар болур.

СЭН Топ Комитетиниң сентябрь Пленумунуң шимчилерини Бугуар колхозтарын уурттур кадрлар-биле быжылгалар таламы-биле партия организаторлары алган көскү ачыларын чуртканнар. Колхозтар даргаларына дыка хей көдө аям-бүрү тускай эртемчилерини, партия, совет ачыдакчыларын депшиди киргени. Ол бүгү эки түндөлдөргө өргөн. Кожуңгай колхозтар кыска хуусаның дургузунда экономика таламы-биле быжылган.

Партия колхозтарын дуржуламы ууртукчулар-биле быжылгаларын колхоз тургузууну эң чугула ооругалыг кылдыр санап көлгөн болгаш санап турар. Ичанаа Коммунистти партия, Совет чакан колхозтарын мержейдилг ууртукчулар-биле хандырар дугайында шимчилерни хулап алган. Партияны, чамактын колхозтарын билгилер, мержейдилг кадрлар-биле быжылгалар дугайында кыжылары коммунистер, бистин Төрөн чуртувустун бүгү ачыдык чоннары ийн күлүк сөрүктүг делган хулап алгандар. Бөдө аям-бүрү көдүрү—бүгү улустун хөргө болур.

Бистин областтың партия, совет ачыдакчылары партияны кыжылары канчаар-да аажок кедрүлүшүн-биле хулап аң, боттарынын күжүн, бүгү билгин, дуржуламын хожунгай колхозтарын аям-бүрү көдүрүчине салып турар. Областа колхоз бүдүрүлгөсини ачыларынга ачыдакчылар-биле 200 хире кижиз билдиришкени кирген.

А. БИЧИЖИК.

Бараан саарылгазының планын өй шаанда күүседир

1955 чылда бараан саарылгазының планын хууса бетинде күүседир дөш социалистти чарып бистин областтың салгы ачыдакчыларынын аразында калбарган. Чарытын багай эвес чорун турарын бирги кварталдын бараан саарылгазынын күүседилгенин түнөк тодаргай чугаалап турар. Облптресовстун ийни системаны бараан саарылгазынын планын 100,3 хуу күүсеткен.

Социалистти чарында бедик көргүзүлгө болуп, эки аймактың турар салгы организаторларынын саны өскөн. Барга кварталдын бараан саарылгазынын планын Бий-Хем райпосу 114 хуу, Улуг-Хем —108,4 хуу, Каз-Хем 112 хуу, Бай-Тайга —102 хуу, Эрини—106,4 хуу, Монгуш-Тайга сельпосу—103,4 хуу, Арым-Узун ачыдык кооперацияны —132,9 хуу күүсеткен. Мурнунда хожудан турган Кы-

зыл горпозу, Танцы, Обур райпозлары бирги кварталда база ийн ачыдап, планын аям күүсеткенер.

Квартал планын күүсеткен, хожулашыкында ам-ла уштуну чадан турар райпозлар база бар. Чикээ, Барыш-Хемче райпозу кварталдын планын чүдө 86 хуу, Чөөн-Хемчик —97,8 хуу, Сүт-Хал —87,5 хуу күүсеткен. Мурнуда эки аймактың бодун, социалистти чарында чалгы улаа эвес тылгеси болуп турган Элегетини ачыдык кооперацияны планын чүдө 89,3 хуу күүседип, багай түнөлдө көргүскөн. Бодуну ошанган планы дараамыда кварталда чедикширер күүседир дөш, шимчилер хемчегерини амыры хожудан турар райпозлардан дугула нестипин турар.

И. ТОРЖУ.

Мурнакчы дуржулганы пропагандалар

Бүгү-өвөлдөң көдө аям-бүрү делегелениң дуржуламы колхозчуларга калба-биле пропагандалар ачыдык чамдык колхозтарын парторганизациялары боттандырбай турар. Чикээ, Бай-Тайга Районун Сталин аттыг колхозта партия эге организаторы (секретары эң Байыкылан) бо таламы-биле хемчег албайп турар.

Бүгү-өвөлдөң көдө аям-бүрү делегелениң киржикчи, № 1 лозу бригаданың бригадари эң Уреш-оол делегелениң ажур-дуамын, муракчы колхозтарын болгаш колхозчуларын дуржулазын колхозчуларга минчага чедир таңыштырбаан.

С. САЙН-МААДЫР.

Москваның М. В. Ломоносов аттыг куруне университетиниң ажиттери совет аныктарга делегем-биле аям. Ийн Совет Эмгектинин кайы-даа черлеринде белген аныктар болгаш Европа база Азияда улус демократиянын чурттарында белген аныктар өрөнгөн турар. Ийн өрөнгөн турар 59 националдарын оолдары болгаш кыстары-биле кады тыва аныктар чаа өрөнгөн турар.

Чурунта: аям-бүрү националдыг студентилерниң бөдү университетиниң Культура бажынында.

Фото В. Соболевтин.

СЭТА-нын фотохрониказы.

үндүрткен, оларын чүс-чүс туттуруп хоруттарган болгаш шөлүттүргөн. 1911 чылдың эгинде о чусураак политикага уурамышыкынын демең кылдыр Москва университетиниң 130 аям профессорлары болгаш башкылары ачыдап үнер дугайында билдиришкени кирген. Оларын до-дораан үндүргөн болгаш оларын орнуна аям-бүрү реакционерлер кирген. Өредилге болгаш эртем ачыдыкын депшип дыка кудулаан. Чүдө Октябрьни социалистти Улуг революстуну улам ынайгы буурап дүжүшкүндө университетти камтап алган.

Октябрь революциянын үзүндө Москва университетиде чидиг идея-политикти демеждип чурттан эртин турган. Реакция профессоры болгаш буржуа студентилер буржуа-помещикти тургузуну камтап турган. Муракчы профессору болгаш революстү студентилер бодуну хосталгамы дөш демежге кедрүлгөн улустун таламын шимчилерини кирген. Совет эрге-чакырга дөш чайгыш чок туржуп эгелеэн.

Октябрьни социалистти Улуг революцияны тилкөзүңи сөөдүде Москва университетиниң хөгжүдүшүн чаа чада эгелеэн. Совет чакан бүгү дэди школага ышкаа Москва университетиде чаа көргүрер, эртемни хөгжүдүп болгаш өредилге чортулгаларын улус аям-бүрү хөргөлдөргө дүшүр чаргып тургузар таламы-биле бүгү эртерге чугула хемчегерин аң чоруткан. 1919 чылда-ла университеттин чамыга чуртка бирги рабфак болур ачыдыкчыларга белеткен курстары тургустунган. Рабфакты дамчыттып университетке ачыдыкчыларын болгаш таракчыларын кадык массалары хаара туутуруп турган. Университеттиң кол бажынынын ажитте төгүдө бир-ле дугаар: «Эртемни—ачыдык чоннарга!» деп бижик көстүп келген. Эртем болгаш өредилге ачымы марксизм-ленинизмни быжыг үндешкени улам хөгжүп эгелеэн.

Улус аям-бүрү эртемге болгаш культурга калдар белеткешкени, университетте социалистти нияттедиги эрге-

ачытарынга бараан болурунун оорунче быжыкыны кирген. Факультеттерини өредилге ачымы чаа улганышыкыны алган. Өредилге чорудулгазында башкылашыкынын болгаш эртем ачыдыкын аразында үзүктөлүшкени болур чорук ууткагыткан. Башкылашыкынын мурунундагы хемчегерини-биле (лекциялар болгаш оларга немелде практиктик кичөөлөр) кады чаа хемчегер тыткып келген болгаш калбарыш неперези: улус аям-бүрү хөргөлдөргө чугула айтырларын шимчилерини-биле тускай семинарлар, лабораторияларга болгаш практикаларга студентилерини эртем ачымы, шимчиле институттарына, бүдүрүлгө черлеринге, колхозтарга болгаш совхозтарга, эртем экспедицияларына, аям-бүрү өредилге черлеринге студентилерини бүдүрүлгө практика болгаш оонда өскө. Аспирантура болгаш докторантура дамчыттыр эртем кырларын белеткери калбак неперезди алган. Тускай эртемчилер белеткериңге чугула рольду ээлеген билгид чедип амыры эвезен. Ам үеде ээлеген салбарлар университеттиң 10 факультеттеринде бар.

Совет эрге-чакырганын чылдарында эң кырган университет мурунундагы 160 чылдарга бодарга, 45.000 хире хей тускай эртемчилерин белеткен үндүргөн кадрлар белеткериңге кол черин ээлеэн. Бо чылды 2.800 аям анык тускай эртемчилер университетти доозор. Бо доозуп үндүшкүн университеттиң бүгү ийн чус чыл төгүзүндө эң-не улуг болур. Чүдө 1949 чылдан 1954 чылга чедир аспирантураны болгаш хей-ниги эртемни башкыларынын мержейдилг билер институтту дамчыттып университет 1.500 аям эртем кадрларын белеткөн.

Октябрьни социалистти Улуг революциянын сөөдүде Москва университетиде улуг хемчегер шимчиле ачыдыктын күүсеткен. Теоретикти болгаш практиктик укур-дуалынын таламы-биле шыгарган хей шимчиле ачыдык физиканы, математиканы, механиканы, астрономияны болгаш өскө-да эртемниң аям-бүрү адырларын чорутууну белген болгаш чорутууну турар. Университеттиң математика школамы бүгү делегейде алдар-

дыг, бистин физиктериниң болгаш астрономияны чедикширерини СССР-де чаа даштыкына кадык сурагын.

Бөдө аям-бүрү, аям ачыдыкын болгаш улус аям-бүрү хөргөлдөргө эртемни үндешкени бериш турар эң чугула шимчилерини ботаниктер, микробиологтар, зоологтар, бөдүс-эртемчилер, ихтиологтар болгаш оларын-биле төрөлөшкө өскө-да эртемниң төлөөкчилерин күүседип келген болгаш күүседип турар. Улетуруну химия, нефть, аям-чөм болгаш өскө-да алдырлары-биле эң смрыл харылааагы эртем ачыдыкынын дыка хей санынын химия факультетиниң коллективни күүсеткен болгаш күүседип турар.

Москва университетиниң эртемчилерини чуртта дэди болгаш ортумак билгини улам ынай хөгжүдүшкени дуулаан турар. Хей-хэй тускай эртемнер таламы-биле өредилге планынын олар ачыдап кылгандар, университеттерде көчүтүлүп турар курстарыны хей санынын програмжаны тургусалар. Дэди болгаш ортумак школада хей санын өредилге номнарын болгаш өредилге пособияларын бижөөнөр. Чүдө 1954 чылда 160 аям өредилге номнарын, өредилге пособияларын болгаш монографиялар база 1.500 аям эртем чүдүлерин парлап үндүргөнөр.

Совет эртемни болгаш культураны чаа-ча одаларын тургузуга Москва университетиде улуг рольду ойынар. Оң идеялыг дуаламчымы-биле ЦАГИ, Физика болгаш биофизика институту, Ховар элементилер институту болгаш өскө-да үндешкенин. Москва университетиниң коллективни Ташкентде Ортаак Азияны күрүне университетин болгаш чуртун өскө-да хоорайларын ээлеп хей дэди өредилге черлерини организаторларга идеялыг киришкен.

Москва университетиниң характерлыг чүдү болза, партия организаторларын ууртулгалары-биле оң боттандырар турары кадык хей-ниги-политикти ачыдык чорудуга болур. Университетти партия организаторларын Ленинниң дайыннары-биле демежге, троцкистерни, бухаринчилерни болгаш улустун өскө-да дайын-

дын чылча-шаварыга идеялыг киришкен.

Кадык-берге 1918—1920 чылдарда Москва университетиниң хей-хэй кижизиткенини хамааты дайынны фронтунда турган болгаш боо-чепсөөн хондарына тууду алган анык Совет республиканы камтап турганнар. Тайбын тургузушкунуң чылдарында профессорлар, башкылар, студентилер чурттуң хей-ниги-политикти ачыдап чедикширерини киржин, үлетүр бүдүрүлгөлерини улуг культура-чырымышкын ачыдык чорудуп, коллективизацияны чорударыга көдөңө үнүп турганнар.

Аза-чурттуң Улуг дайынны чылдарында Совет Армияны хурөндөңгө Москва университетиниң 5.000 аям башкылары, студентилер, ачыдакчылары демнешип турган. Университеттиң 1.000 аям кижизиткенини Аза-чурттуң дайынны чылдарында орденер-биле шаңктанган, хей-хэй Совет Эмгектинин Маалдыгы деп бедик алган.

Дайынны чылдарында университет 1.800 анык тускай эртемчилерини бөлгөн болгаш улуг эртем, улус аям-бүрү болгаш камтаал укур-дуазы 1.600 хире шимчиле ачыдыкын кылган.

Аза-чурттуң Улуг дайын доозулганын сөөдүндө, чурттуң эсе дэди өредилге черлерини ышкаа Москва университетиниң мурунга — тускай эртемчилер белеткелди улам калбартып болгаш чаа-ча эртем адырларына эртем шимчиле ачыдык хөтүлдөр суруга салдыган. 1948 чылдың март 15-те СССР-ниң Министрлер Чөвүдөни И. В. Сталинниң саналын булгаар Ленин дагырында Москва университетиниң чаа бажыларын тулар дугайында докладды хулап алган. Тууду-журларын хей муң коллективни көстүп көрбөзө кыска хуусаада 2.700 муң куб метр шөлүдү канчаар-да аажок улуг бажыны туткан. 1953 чылдың сентябрь 1-де университеттиң чаа бажыларын байырлазын ачыдыкынын болган, анда бөдүс эртемни факультеттериниң өредилге болгаш эртем ачымы эгелеэн. Чаа бажынын лабораториялары эң болбайзырбай өредилге болгаш эртем деридегелери-биле хандырылган.

Москва университетиде улус демократиянын бүгү чурттарынын, а оң ышкаа элэн кам капиталыни чурттарынын төлөөкчилери — студентилер болгаш аспирантылар өрөнгөн турар.

К. ИВАНОВ,

Москва университетиниң проректору.

